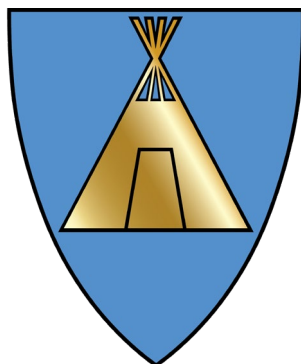

KOMMUNEPLANENS SAMFUNNSDEL 2025–2037

GUOVDAGEAINNU SUOHKAN
KAUTOKEINO KOMMUNE

Vedtatt av kommunestyret sak 1/25, 27.03.2025

Forord

Guovdageainnu suohkan – Ofelaš Sámis

Kautokeino kommune – Veiviseren i Sápmi

Guovdageaidnu – Kautokeino er Norges største kommune i areal, 9704 kvadratkilometer. Kommunen betegnes som samenes kulturhovedstad og er et viktig samlingssted for hele Sápmi. Kommunen grenser mot Karasjok, Alta, Kvænangen, Nordreisa og Heahtta i Finland. Guovdageainnu suohkan – Kautokeino kommune har pr desember 2024, 2 852 innbyggere. 95% av kommunens innbyggere er samisk språklige og det er viktig for kommunen å ivareta og utvikle samisk språk og kultur.

Kommunen har flest reindriftsutøvere og flest antall rein, av alle kommuner i Norge. Kommunen består av omtrent 14 små bygder og ett tettsted. Den største bygda utenfor tettstedet er Máze, med omtrent 250 innbyggere, med egen barnehage og grunnskole. I arbeidet med samfunnsdelen er det utarbeidet en egen mulighetsstudie for Máze.

Guovdageaidnu – Kautokeino har mange og store fremtidsutfordringer. Innbyggerundersøkelsen og folkemøter viser at befolkningen ikke er fornøyd med hvordan kommunen driftes og kommunestyret gav klare signaler om retning på sine workshoper i sammenheng med utarbeidelse av ny samfunnsdel. Demografien endres fra en ung til en gammel befolkning og folkehelse er en utfordring. Videre påvirkes spesielt reindrift og utmarksnæring av klimaendringene.

Befolkningen i Guovdageaidnu – Kautokeino må se verdien av å ivareta språk og kultur. Det er viktig at vi som bor i Guovdageaidnu – Kautokeino går sammen for å gjøre vår kommune til den beste kommunen i Norge å bo i. Til et sted hvor samisk språk og kultur er bærebjelken. Samtidig må vi ta inn over oss impulsene fra storsamfunnet og tilpasse disse til vår kulturelle identitet. Kommunen skal være et sted hvor ungdommen vil bo, engasjere og utvikle samfunnet for fremtida.

Derfor må vi sammen jobbe for visjonen: **Ofelaš Sámis – Veiviseren i Sápmi.**

Anders S. Buljo, ordfører

Innhold

Del 1 innledningen beskriver Guovdageaidnus visjon og verdier, og hvilke av FNs bærekraftsmål skal prioriteres i planleggingen.

Del 2 beskriver Guovdageaidnu i dag, og utfordringene og mulighetene vi står overfor, og hva lokalsamfunnet mener er viktig.

Del 3 beskriver hvor vi skal – Satsningsområder med samfunnsmål, hovedmål og tilhørende strategier.

Del 4 beskriver arealstrategien, som skal være et bindeledd mellom kommuneplanens to deler.

Del 5 beskriver hvordan kommunen følge opp kommuneplanens samfunnsdel og arbeide for å oppnå de de fremtidige målene gjennom kommunens plansystem.

Forord.....	2
1. Innledning	4
Guovdageainnu suohkans visjon og verdier	5
Et bærekraftig Guovdageaidnusamfunn	6
2. Guovdageaidnu – Kautokeino i dag	8
Guovdageaidnus utfordringer og muligheter	8
Innsikt fra medvirkning	12
3. Satsningsområder for Guovdageaidnu	14
Satsningsområde 1:	15
It goassege okto - Aldri alene	15
Satsningsområde 2:.....	20
Birgejupmi buolvvas bulvii - Birgejupmi gjennom generasjoner.....	20
Satsningsområde 3:.....	24
Nanu vuodđu boahhteáigái – Utviklingskraft for framtida	24
4. Arealstrategi	30
5. Oppfølging av kommuneplanen	32

1. Innledning

Kommuneplanens samfunnsdel er kommunes viktigste overordnede plan og styringsverktøy. Guovdageainnu suohkan – Kautokeino kommunes samfunnsdel tar stilling til langsiktige utfordringer og muligheter, og setter mål og strategier både for Guovdageaidnusamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Planen legger føringer for all planlegging i kommunen i årene framover.

Kommuneplanens samfunnsdel vil omfatte og omtale ulike aktører i kommunen, både i tekst, mål og strategier. Begrepene som blir brukt er:

- Guovdageaidnusamfunnet – alle innbyggere og aktører som opererer innenfor de geografiske grensene til Guovdageainnu suohkan – Kautokeino kommune
- Guovdageaidnu – omfatter områder innenfor de geografiske grensene til kommunen, inkludert Máze og andre bygder
- Guovdageaidnu márkan – tettstedet Guovdageaidnu - Kautokeino
- Guovdageainnu suohkan – organisasjonen Kautokeino kommune

I arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel er det utarbeidet et kunnskapsgrunnlag, som er bygd opp tematisk etter sosial-, klima- og miljømessig-, og økonomisk bærekraft. Den er et vedlegg til samfunnsdelen.

FNs medlemsland har vedtatt 17 mål for å oppnå bærekraftig utvikling. Dette er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Regjeringen har bestemt at de 17 bærekraftsmålene til FN skal være det politiske hovedsporet for å ta tak i de største utfordringene i vår tid, også i Norge.

I arbeidet med kunnskapsgrunnlaget har vi gjennomgått de sentrale utfordringene i Guovdageaidnu. Vi har sett det opp mot FNs bærekraftsmål og fått et godt grunnlag for å se bærekraftsmålene i lokal kontekst. Denne innsikten, sammen med innspill av en omfattende medvirkningsprosess, har vært førende i valg prioriterte bærekraftsmål, og valg av satsningsområder med samfunnsmål, mål og strategier.

Kunnskapsgrunnlaget vil oppdateres og videreutvikles i årene framover, slik at det gir en enda bedre oversikt over FNs bærekraftsmål og hvordan disse kan anvendes i kommunen.

Guovdageainnu suohkans visjon og verdier

Vår visjon er:

Ofelaš Sámis – Veiviseren i Sápmi

Visjonen "Ofelaš Sámis – Veiviseren i Sápmi" er valgt for å uttrykke Guovdageainnu suohkans rolle som en ledende kraft i samisk samfunnsutvikling, samt bevaring og styrking av samisk språk og kultur.

"Veiviseren i Sápmi" beskriver en ambisiøs og fremtidsrettet retning som en veiviser for det samiske samfunnet. Visjonen reflekterer Guovdageaidnus posisjon som en kulturell og språklig bærebjelke i Sápmi, der kommunen tar ansvar for å bevare og videreutvikle samisk språk, kultur, og samfunnsliv.

Som en veiviser skal Guovdageaidnu ikke bare opprettholde sin sterke samiske identitet, men også lede an og fremme samisk språk, kultur og identitet i møte med moderne utfordringer. Med denne visjonen vil Guovdageainnu suohkan forplikte seg til å ivareta både historien og fremtiden til det samiske folket gjennom vår kulturelle og språklige styrke. Visjonen viser også at vi vil bidra med kunnskapsdeling, erfaringsutveksling og samfunnsengasjement for det samiske samfunnet som helhet.

Visjonen uttrykker vilje og ønske om å utvikle Guovdageaidnu som et attraktivt samisk samfunn for både innbyggerne og næringslivet, og det skal også være rom for ikke-samisk språklige til å ville bosette seg her. Selv om hovedfokuset ligger på å bevare det samiske, er det likevel viktig at den norske kulturen får virke ved siden av det samiske. Ved å hente ut det beste fra begge kulturer får man et godt samfunn som alle kan leve i, som igjen gir positive ringvirkninger for trivsel og bolyst

Våre verdier er:

Oadjebasat - Trygge

- Vi er inkluderende og møter hverandre med respekt og tillit og vi bekjemper vold, overgrep og rasisme
- Vi er ærlige og troverdige
- Vi arbeider for at livet blir lettere og tryggere for alle som bor her

Rahpasat - Åpne

- Vi lytter til hverandre
- Vi deler informasjon
- Vi er forutsigbare og behandler alle profesjonelt.

Ovttaráđálaččat – Samskapende

- Vi bygger felleskap
- Vi legger til rette for medvirkning og forsoning
- Vi samarbeider og tar ansvar for felles mål

Duostilat - Modige

- Vi er handlekraftige og løsningsorienterte
- Vi er utviklingsorienterte og tør å gå nye veier
- Vi har mot til å ta beslutninger
- Vi benytter og fremmer samisk tradisjonell kunnskap og fører det videre til framtidige generasjoner

Disse verdiene skal gi retning til arbeidet vi gjør og hvordan vi løser kommunes samfunnsoppdrag.

Et bærekraftig Guovdageaidnusamfunn

Gjennom nasjonale føringer for regional og kommunal planlegging, er det tydelige forventninger om at kommunal sektor legger FN sine bærekraftsmål til grunn for samfunns- og arealplanleggingen.

Bærekraftsmålene reflekterer de tre dimensjonene i bærekraftig utvikling: klima og miljø, økonomi og sosiale forhold. Sammenhengen mellom disse dimensjonene avgjør om noe er bærekraftig. Målene skal vise vei mot en bærekraftig utvikling på kort og lang sikt

Utvikling av et bærekraftig Guovdageaidnusamfunn krever langsiktig og samordnet innsats fra kommunen og aktører i lokalsamfunnet. Kommunestyret, gjennom kommuneplanens samfunnsdel, peker ut retning og mål for å utvikle et sosialt, økonomisk og miljømessig bærekraftig Guovdageaidnu.

Kulturell bærekraft handler om at Guovdageaidnu er den største samiske kommunen i Sápmi, vår kommune er etablert på urfolks landområder og våre beslutninger skal sikre urfolks rettigheter, det materielle naturgrunnlaget for tradisjonelle samiske næringer, meahcásteapmi og kombinasjonsnæringer og styrking av samisk språk og levesett for kommende generasjoner.

Sosial bærekraft handler om å sikre at alle mennesker får et godt og rettferdig grunnlag for et anstendig liv. Vi skal sikre god livskvalitet, for oss som lever nå og for kommende generasjoner.

Klima – og miljømessig bærekraft handler om at fremtidige generasjoner får overta naturen i minst like god stand som når vi overtok den, og at den menneskelige utviklingen skjer innenfor naturens tålegrense. Vi må ta bevisste og smarte valg når det gjelder bruk av de begrensede ressursene våre.

Økonomisk bærekraft handler om at vi må sikre økonomisk trygghet for mennesker og samfunn. Utfordringen er å gjøre økonomien bærekraftig, såkalt grønn vekst, slik at den både sikrer menneskers behov, og holder seg innenfor naturens tåleevner. I tiden fremover vil vi få større avstand mellom innbyggernes behov for velferdstjenester og velferdssamfunnets evne til å tilby disse tjenestene.

Kommunen tar utgangspunkt i internasjonale urfolksrettigheter i vår samfunnsplanlegging og vårt planverk, FNs urfolkserklæring gir en ramme for sikring av disse rettighetene på kommunalt nivå.

Alle FNs 17 bærekraftsmål ligger til grunn for planleggingen, da målene er gjensidig avhengig av hverandre. Med bakgrunn i Guovdageainnu suohkan – Kautokeino kommunes

utfordringsbilde vil man ha et særskilt fokus på følgende av bærekraftsmålene i samfunnsdelen og videre i plansystemet:

2. Guovdageaidnu – Kautokeino i dag

Dette kapitlet beskriver Guovdageaidnu i dag, utfordringene vi står overfor, og hva samfunnet mener er viktig.

Den forrige samfunnsdelen fra 2017 hadde Ofelaš Sámis / Veiviseren i Sápmi som visjon. Den vektla den samiske kulturen som en viktig bærebjelke og berikelse for kommunen, og at man gjennom samhandling og felles målrettet innsats bygd på glød, glede og begeistring, skulle Guovdageaidnusamfunnet videreutvikles og framstå som attraktivt, både som bosted og arena for bedriftsetableringer.

Guovdageaidnu er en samisk kommune, der majoriteten av kommunens innbyggere er samisktalende, og samisk og norsk er likestilt som forvaltningsspråk. Samisk språk, samisk kultur og samiske næringer er livskraftige i Guovdageaidnu. Samisk kultur, identitet og levesett er sentralt i samfunnslivet og det samiske er en viktig bærebjelke for kommunen.

Samene er et urfolk i Norge, og ihht §108 i Grunnloven skal myndigheter nasjonalt og lokalt, aktivt bidra for at samene, som urfolk, kan sikre og utvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv. Beslutninger på kommunalt nivå har avgjørende betydning for at samisk språk og samisk kultur kan bevares og utvikles på en god måte. Som et av få samfunn der samisk språk og kultur er i majoritet, har Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune et samfunnsoppdrag for hele det samiske samfunnet.

Det samiske er dypt forankret i vårt samfunn og gjenspeiles i mye av kommunens arbeid. Det satses på kompetanse innen samisk språk og kultur innen alle fagfelt, planer og strategier utarbeides ut ifra et samisk perspektiv og videreutvikling av kommunen som senter i det samiske samfunnet fortsetter. Selv om hovedfokuset ligger på å bevare det samiske, er det likevel viktig at den norske kulturen får virke ved siden av det samiske. Ved å hente ut det beste fra begge kulturer får man et godt samfunn som alle kan leve i, som igjen gir positive ringvirkninger for trivsel og bolyst.

Guovdageaidnus utfordringer og muligheter

Guovdageainnu suohkan står overfor komplekse samfunnsutfordringer. Samtidig er det knapphet på ressurser. Skal vi levere riktige tjenester innenfor de rammene kommunen har også i fremtiden, må kommunens tjenestetilbud endres og omstilles. Vi må prioritere hvilke oppgaver vi skal løse. En mer helhetlig tilnærming, samarbeid på tvers av sektorer og

fagområder, og samarbeid med kommunesamfunnet, frivilligheten, organisasjoner og næringslivet, blir sentralt. I tillegg må vi jobbe målrettet med tjenesteutvikling,

Guovdageaidnu har hatt en betydelig reduksjon i folketallet siden begynnelsen av 2000-tallet. Befolkningsframskrivingene framover tyder på at folketallet vil fortsette å synke framover. Det forventes en nedgang av barn og unge, samt den yrkesaktive delen av befolkningen. Antallet eldre vil øke. Nedgangen i antall yrkesaktive sammen med økningen i den eldre delen av befolkninga, vil redusere samfunnets aldersbæreevne. Dette vil utfordre både kommuneøkonomien og tjenestetilbudene i framtida.

Færre yrkesaktive medfører en kamp om riktig og nok kompetanse. Kvaliteten på tjenestene som kommunen yter til innbyggere i alle aldre er avhengig av kompetanse- og kunnskapsnivået i tjenestene. Alle deler av kommunen opplever allerede nå at det er utfordrende å rekruttere riktig kompetanse.

Den store økningen av antallet eldre i tida som kommer har innvirkning på hvordan Guovdageainnu suohkan bør planlegge samfunnsutviklinga generelt, og for dimensjonering av eldreomsorgen spesielt. Det ligger an til en dobling av antall personer over 80 år i løpet av en tiårsperiode (fra 175 i 2022 til 364 personer i 2035). Det er nødvendig med en satsning på Guovdageaidnu som et aldersvennlig samfunn.

Guovdageaidnusamfunnet har utfordringer knyttet til barn og unges oppvekstvilkår. Vi har over tid hatt utfordringer knyttet til høy arbeidsledighet, barn i husholdninger med vedvarende lav inntekt, samt trangboddhet. Dette er forhold som påvirker barns oppvekstvilkår og øker risikoen for utenforskap. Skoleresultatene blir dårligere, og det er mobbing på skolen. Det er behov for å ta grep i oppvekstsektoren.

Barn og unges egenrapportering blant annet gjennom Ungdata undersøkelsen viser at trivselen synker, både knyttet til lokalmiljøet og skole. Psykiske helseplager øker, og det er en negativ trend knyttet til rusmidler.

Et alvorlig funn i Ungdataundersøkelsen fra 2024 blant elevene på videregående skole viser at ungdom i Guovdageaidnu er mer utsatt for seksuell trakassering enn ungdom i landet. Vold og overgrep er et samfunnsproblem i Guovdageaidnu. Studier viser at samiske samfunn opplever høyere forekomst av vold og overgrep enn mange andre deler av Norge. Vold og overgrep påvirker både enkeltpersoner og lokalsamfunnet som helhet. Dette er komplekse problemer som berører flere aspekter av livet, inkludert fysisk og psykisk helse, familiestrukturer og tryggheten i lokalmiljøet.

Guovdageaidnusamfunnet har alvorlige folkehelseutfordringer. Blant utfordringene er overvekt, diabetes, hjerte- og karsykdommer, muskel og skjelettplager, høyt blodtrykk, og psykiske helseplager. En del av dette er livsstilssykdommer ofte som følge av fysisk inaktivitet, røyking og usunt kosthold. Presset mot den samiske levemåten, samehets og diskriminering over lang tid gir også helsemessige utslag. Guovdageaidnu har hatt mange selvmord, noe som viser alvoret i utfordringene Guovdageaidnusamfunnet står overfor.

Guovdageaidnu har et levende kulturliv, noe som er viktig for et godt samfunn å leve i. Guovdageainnu suohkan er det kulturelle hovedsenteret i det nordsamiske området og ønsker å være en foregangskommune når det gjelder satsning på samisk kunst og kultur. Guovdageainnu suohkan bør bruke kulturen og språket for å fremme mulighetene innen kulturfeltet enda mer enn i dag. Samisk språk og kultur er levende i Guovdageaidnu, og det kan være et stort fortinn for å få folk til å bli eller bosette seg i Guovdageaidnu. Det er ikke mange steder i verden at samisk er et samfunnsbærende språk, og der den samiske kulturen er gjennomgående i alle samfunnsområder.

Guovdageaidnu står overfor store utfordringer som vil kreve stor innsats i møte med tiltakende miljø-, klima- og naturutfordringer. Klimaet i Guovdageaidnu har endret seg betydelig det siste århundret og vil fortsette å endre seg fremover. Klimakrisen henger tett sammen med naturkrisen, med tap av arter og truede økosystemer på land og i vann. Vi må styrke vår robusthet og tilpasningsevne til forventede klimatiske forhold for å unngå store utfordringer og kostnader i fremtiden, ellers vil vi være sårbare.

Guovdageainnu suohkan har et generelt og grunnleggende ansvar for å ivareta befolkningens sikkerhet og trygghet innenfor vårt geografiske område. Kommunen skal kunne opprettholde kritiske samfunnsfunksjoner i kriser, og ha et minimum av beredskap på plass i hele organisasjonen. Arbeidet med risiko- og sårbarhetsanalyser er viktig på alle nivåer, og sammen med beredskapsplaner og øvelser vil dette bidra til at vi som samfunn vil være godt rustet til å møte hendelser/ kriser som kan oppstå.

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune er landets største kommune i areal. Det meste av arealet i kommunen er avsatt til LNFR-formål, som også sikrer areal til reindrift, landbruk, utmarksnæringer og meahcásteapmi. Sikring av arealer til LNFR-formål er viktige for å oppnå FNs bærekraftsmål. Vår utmark gir oss kortreist, miljøvennlig og sunn mat. Våre vannressurser er rene, og forsyner oss med rent vann. Ren luft bidrar til god helse. Den tradisjonelle samiske bruken av naturen kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet.

Den tradisjonelle samiske naturbruken er basert på et verdisyn som vektlegger respekt for menneskets totale avhengighet av naturen; man tar det man har behov for og ikke mer, og man forvalter naturgodene også med tanke på kommende generasjoner. Samisk språk, kultur og næring er bygget på tett tilknytning til naturen og bred kunnskap om områdene der samer har oppholdt seg igjennom generasjoner. Birgejupmi er et sentralt begrep og verdi i denne sammenheng. Birgejupmi handler om det å klare seg, berges og mestre. Det er

viktig verdi og livsfilosofi i det samiske samfunnet som er gjennomgående for alle samfunnsområder. Med birgejupmi som utgangspunkt har man en bærekraftig tilnærming.

Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport fra 2023 viser at blant konsekvensene av fornuksningspolitikken og urett er at samers naturbruk og sedvaner ble lite vektlagt. Fornuksningspolitikken har ført til et press både på reindriftsnæringen og meahcásteapmi.

Reindriftsnæringen er en viktig kulturbærer og næring, og med stor betydning for mange i Guovdageaidnu. Store arealer i kommunen er beite- og flytteområder for rein. Reindrifta er en arealavhengig næring og er sterkt presset på grunn av tap av beiteområder. Reindriftsnæringen er blant de som rammes hardest av klimaendringer. Kriser i reindriftsnæringen berører store deler av kommunen.

Meahcásteapmi har stor betydning for mange av innbyggerne i Guovdageaidnu. Meahcásteapmi er den måten samene benytter seg av utmarka og høster av naturen, og inkluderer en rekke aktiviteter som bærplukking, jakt, fiske, sanking av urter og andre naturressurser. Meahcásteapmi er en viktig del av manges samers husholdningsøkonomi og av folks birgejupmi. Motorisert ferdsel er en del av den samiske naturbruken, og dagens regelverk er ikke godt nok tilpasset dette.

Bosetningsmønsteret i Guovdageaidnu med spredt bosetting kan være en utfordring for kommunen som tjenesteyter. Kommunen avgjør hvor boliger kan bygges, hvilke tettsteder og bygder skal prioriteres og hvor man kan tillate spredt boligbygging og fritidsboliger. I et bærekraftperspektiv så gir spredt boligbygging større avstander, flere klimagassutslipp, økt ressursbehov og økte kostnader for kommunal tjenesteyting. Infrastruktur (veg, vann, avløp og overvann) koster mye å etablere og vedlikeholde. Samtidig er det å legge til rette for at man kan bo i de tradisjonelle samiske bygdene viktig for identitet og stedstilhørighet. Mange av de som flytter fra de mindre bygdene i kommunen flytter ut av kommunen. I framtida må kommune og innbyggere/frivillige i større grad samarbeide om tiltak som sikrer god livskvalitet og gode levekår.

Guovdageaidnu har over tid hatt høy arbeidsledighet. Høy deltakelse i arbeidslivet er en viktig drivkraft for vekst og verdiskaping. Det å stå utenfor utdanning og arbeid vil ofte innebære også lavere deltakelse på andre samfunnsområder. Manglende tilknytning til arbeidslivet medfører gjerne utfordrende økonomiske forhold for den enkelte og kan forsterke andre utfordringer.

Guovdageaidnu suohkan har over tid hatt en målrettet satsning på næringsutvikling, og har i perioden 2019 – 2025 hatt omstillingsstatus. Omstillingsprogrammet Ovddos har arbeidet med å bidra til å skape nye arbeidsplasser og sikre eksisterende arbeidsplasser, samt øke robustheten i næringslivet og bidra til å øke innovasjonsevnen.

Boligmarkedet må henge sammen med befolkningssammensetningen i kommunen og utviklingen i næringslivet. Guovdageaidnu har over tid hatt et utfordrende boligmarked. Det er få boliger til salgs og det er få eller ingen ledige boliger ledige på leiemarkedet. Dette har vært med på å skape økte priser i boligmarkedet. Det er blitt vanskeligere for de med lav inntekt og langvarige økonomiske utfordringer å komme inn på boligmarkedet. Framtidig boligbehov må ses i sammenheng med den demografiske utviklingen, og tilstrekkelig med boliger er en forutsetning for å få til vekst i samfunnet.

Guovdageaidnu suohkan har en utfordrende kommuneøkonomi, med en lånegjeld som overstiger det årlige inntektsnivået. Økning av gjeld og kapitalutgifter tar en større og større del av driftsinntektene og det blir mindre igjen til produksjon av tjenester. Dersom kommunen ikke legger om dagens drift, vil det gå utover kommunens tjenestetilbud.

Innsikt fra medvirkning

I arbeidet med ny samfunnsdel har vi involvert alle kommunens innbyggere, og kommunens nærings- og samfunnsliv. Politisk ledelse har hatt møter med samiske institusjoner som er lokalisert i Guovdageaidnu. Vi har også hatt en dialog internt i organisasjonen. Innbyggerne har delt sine innspill, ønsker, drømmer og meninger om hvordan Guovdageaidnu skal være i framtida.

Vi har fått en bedre forståelse av hva som skaper god livskvalitet her og hva som er utfordrende. Medvirkningen har gitt oss nye perspektiver og innsikt i hva innbyggerne opplever som viktig for framtiden.

Vi har hatt et arbeidsverksted med ungdomsskole- og videregående skoleelevene i kommunen, og fått deres innspill på hva som er bra i Guovdageaidnu, hva som ikke er bra og hva slags ønsker de har for fritida og framtida.

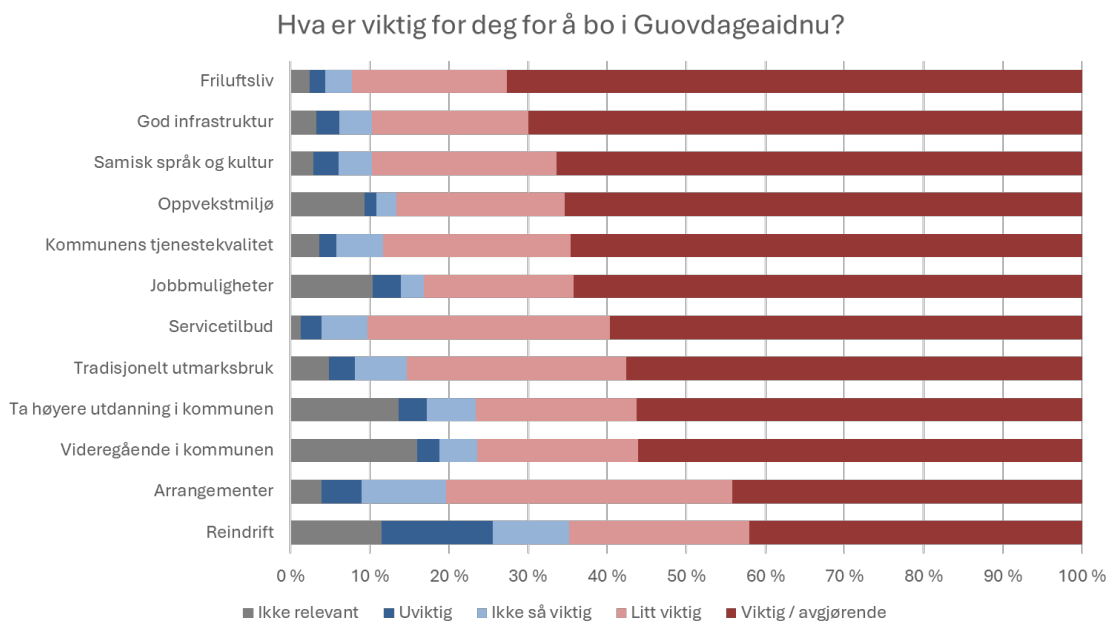
Selv om mange har deltatt i medvirkningsprosessene, så har det vært utfordrende å få til en god dialog med de yngste delene av befolkningen og unge voksne. Dette er grupper som vi vil ha fokus i oppfølgingen av samfunnsdelen, og i utarbeidelse av underliggende planer.

Fra arbeidsverkstedet med ungdom, mai 2024 – ett ord som beskriver Guovdageaidnu:

Gjennom en innbyggerundersøkelse har 700 av innbyggerne beskrevet hva som er avgjørende for et godt liv i hverdagen og i lokalsamfunnet. Innspillene belyser mange temaer knyttet til hva som gir god livskvalitet: stoltheten over å være et samisk samfunn, det samiske språket, slekt og venner, naturen og mulighetene til friluftsliv og meahcásteapmi, reindrifft, de samiske tradisjonene, de kulturelle aktivitetene og arrangementene, samt livet i bygdene i kommunen. Mange har også uttrykt synspunkter på kommunens tjenestetilbud, tillitsforholdet til kommunens politikere og administrasjonen, åpenhet, inkludering og negative holdninger i samfunnet. Vi har fått meninger om kollektivtilbud, veistandarder, løshunder og hvordan vi har det rundt oss.

Fra innbyggerundersøkelsen, september 2023:

3. Satsningsområder for Guovdageaidnu

Dette kapitlet beskriver hvor vi skal være i 2037 med satsningsområder med samfunns mål, hovedmål og strategier.

Guovdageainnu suohkan sin hovedmålsetting er:

«Guovdageaidnu skal være et bærekraftig, inkluderende og innovativt samisk samfunn, der mennesker trives, har god helse og livskvalitet, der tradisjonell kunnskap og kultur videreføres, og der nye muligheter skapes gjennom samarbeid, næringsutvikling og en ansvarlig forvaltning av naturressursene»

Kommuneplanens samfunnsdel har tre satsningsområder:

- It goassege okto - Aldri alene
- Birgejupmi buolvvas bulvii - Birgejupmi gjennom generasjoner
- Nanu vuodđu boahhtáigái – Utviklingskraft for framtida

Som gjennomgående perspektiver i Guovdageainnu suohkan sitt planarbeid er folkehelse, bærekraft og samskaping.

Folkehelse er viktig fordi et godt samfunn kjennetegnes av at menneskene som bor her har det bra. Tilrettelegging for god folkehelse innebærer at Guovdageainnu suohkan vil bygge et samfunn som fremmer helse og trivsel for alle deler av befolkningen, og det er et perspektiver vi vil ha med oss i alle samfunnsområder. Vi vil særlig prioritere barn og unge,

fordi tiltak rettet mot barn og unge virker for hele samfunnet. Det er svært mye i den samiske kulturen og levemåten som er sunt og helsefremmende, og dette skal vektlegges i større grad.

Bærekraft er et begrep som favner vidt og som er sentralt i kommunal planlegging. Det er viktig fordi vi må sikre en utvikling som imøtekommer våre behov i dag, uten å ødelegge for kommende generasjoner. For oss i Guovdageaidnu er et viktig bærekraftsperspektiv å sikre det materielle grunnlaget for samisk kultur.

Samskapning mellom kommune, innbyggere, næringsliv, andre offentlige aktører, academia og frivilligheten er en nøkkel til utvikling av vårt lokalsamfunn. Evnen til innovasjon og samarbeid vil framover stå sentralt i kommunens ulike roller som samfunnsutvikler, leder og tjenesteyter. Godt samarbeid og samskapning der alle bidrar med sine ressurser skal bidra til å gjøre Guovdageaidnu til en levedyktig, attraktiv og innovativ kommune.

Satsningsområde 1:

It goassege okto - Aldri alene

Samfunns målet for dette satsningsområdet er:

Guovdageaidnu lea oadjebas, fáttmasteaddji ja girjás servvodat nanu searvevuodain

Guovdageaidnu er et trygt, inkluderende og mangfoldig samfunn med et sterkt felleskap

Samfunns målet handler om at vi skal jobbe sammen for at alle opplever mestring, kan delta i samfunnet, arbeidslivet og i fellesskap med andre. I Guovdageaidnusamfunnet skal alle innbyggere føle seg inkludert og likeverdige, og gis de samme mulighetene. Vi skal derfor jobbe aktivt for å motvirke utenforskap og prioriterer de mest sårbare gruppene. Vi skal arbeide for økt toleranse i samfunnet.

I dette satsningsområdet skal vi ha et særlig fokus på barn og unge. Målet er å skape et miljø der barn og unge kan utvikle seg, føle seg trygge, inkluderte og danne vennskap. Gode oppvekstsvilkår er viktig for at unge skal ønske å bli boende i Guovdageaidnu som voksne, og at det skal være attraktivt å flytte til Guovdageaidnu.

Satsningsområdet handler om tilgang til gode kommunale helse- og omsorgstjenester, og at disse utvikles i tett samarbeid med innbyggerne, gjennom både medvirkning og frivillighet. Reduserte økonomiske og menneskelige ressurser vil kreve at vi investerer i å forebygge helse- og sosiale problemer fremfor å behandle dem når problemer har oppstått. Likevel må kommunen gi en god og bred helse- og omsorgstjeneste for de som trenger det nå. Slik kan vi hjelpe innbyggerne samtidig som vi sikrer at innbyggerne har gode forutsetninger for å greie seg selv og hjelpe andre.

Vi blir flere eldre, og vi lever lenger. Vi skal ha et samfunn som er i stand til å møte den aldrende befolkningen. Våre eldre skal bo trygt hjemme så lenge som mulig.

Tilgang til hverdagsaktiviteter, friområder og møteplasser er en viktig del av dette satsingsområdet. Gode og inkluderende nærmiljøer skal skape trygghet, tilhørighet og identitet. Varierte bomiljøer skal gi boliger for ulike livsfaser, og mulighet til å bo hjemme lengst mulig. Vi vil arbeide for alle i Guovdageaidnu har en trygg og god bolig.

Målet er å bygge et aktivt og inkluderende samfunn der kultur og frivillighet står sentralt. Dette inkluderer støtte til kulturelle aktiviteter, idrett og frivillige organisasjoner, som alle bidrar til å skape sterke lokalsamfunn og engasjerte innbyggere. Et rikt kulturliv og fritidstilbud skal gjenspeile mangfoldet i samfunnet, samt samisk identitet og kultur.

Samisk kultur står sterkt i Guovdageaidnu. Samfunnsmålet skal vektlegge viktigheten av samisk språk og kultur som en del av identiteten og felleskapet i Guovdageaidnu. Generasjonsfellesskap er en viktig del av den samiske kulturen, og de eldre er bærere av tradisjonskunnskap og språk. Møter på tvers av generasjoner skal bidra til fellesskap og tilhørighet, samt overførsel av viktig tradisjonell kunnskap.

Satsningsområdet har disse hovedmålene:

1. Barn og unge i Guovdageaidnu har en trygg og god oppvekst
2. Guovdageaidnus innbyggere har god livskvalitet og en meningsfull hverdag, der alle er likeverdige
3. Guovdageaidnu er et trygt og aldersvennlig samfunn

4. Guovdageaidnu er et samisk samfunn, hvor samisk språk, kultur og levemåte er bærebjelken

Hovedmål 1.1 Barn og unge i Guovdageaidnu har en trygg og god oppvekst

Dette skal kommunen gjøre	Alle kan bidra ved å:
• Satsing på barnehager og skoler som bidrar til trivsel, læring og gode holdninger for barn, elever og ansatte • Gi et tilpasset tilbud som sikrer tidlig innsats og som særskilt ivaretar sårbare barn og unge • Styrke samarbeid mellom barnehagene, skolene, hjemmet og lokalmiljøet • Belyse og lede det kontinuerlige arbeidet mot vold, mobbing, utestenging, intoleranse og rasisme. • Tilrettelegge for varierte tilbud, aktiviteter og uformelle møteplasser for barn og unge • Forbedre kulturskolens tilbud - med et variert og godt undervisningstilbud som bidrar til å styrke samisk språk og kultur	• Sørge for at barn og unge blir sett og at de får den hjelpa de trenger når de trenger den • Sørge for at alle barn og unge har trygge voksne rundt seg som møter dem med forståelse og respekt • Inkludere alle barn i sosiale arenaer • Ha nulltoleranse for mobbing • Aktivt fremme inkludering og vennskap • Ha en felles langsiktig satsing på ungdom som framtidig arbeidskraft og kompetanse for Guovdageaidnusamfunnet • Skape tilbud, aktiviteter og uformelle møteplasser for barn og unge

Hovedmål 1.2 Guovdageaidnus innbyggere har god livskvalitet og en meningsfull hverdag – der alle er likeverdige

Dette skal kommunen gjøre	Alle kan bidra ved å:
• Legge til rette for mangfold og inkludering på tvers av	• Se livskvalitet som et felles ansvar

funksjonsnivå, etnisitet, religion, seksuell legning og levekår • Legge til rette for at innbyggerne, uavhengig av alder, kjønn, funksjonsnivå og levekår, kan ta valg som fremmer god folkehelse og livskvalitet • Stimulere til økt fysisk og sosial aktivitet, økt selvhjulpenhet og opplevelse av mestring • Ha fokus på arbeid med psykisk helse, forebygging og tidlig innsats • Arbeide for økt sysselsetting blant alle, med særlig fokus på unge og utsatte grupper • Støtte og samarbeide med frivillige, institusjoner, idrettslag og foreninger om rikt og mangfoldig kultur-, fritids- og idrettstilbud og frivillig sektor • Arbeide for at alle har tilgang til gode og trygge boliger og bomiljø med møteplasser og kvaliteter som gir positive helseeffekter • Bidra til at færre er vanskeligstilte på boligmarkedet • Forbedre arbeidsmiljøet, HMS- og nærværarbeid i hele kommuneorganisasjonen	• Ta bevisste valg som fremmer god helse • Være i fysisk aktivitet • Samarbeide for å forebygge vold og overgrep • Akseptere mangfold og se på hverandre som likeverdige • Ta godt imot tilflyttere og nye arbeidstakere slik at de trives og blir inkludert i Guovdageaidnusamfunnet • Engasjere seg i frivillig arbeid • Skape inkluderende kultur i idrettslag og andre tilbud som øker befolkningens aktivitet • Alle kan ta initiativ til aktiviteter, prosjekter, arenaer og arrangementer som bidrar til bedre lokalsamfunn • Kulturmiljøene bidrar til et attraktivt og tilgjengelig kunst- og kulturliv • Alle arbeidsgivere kan fremme inkluderende og helsefremmende arbeidsmiljø
---	---

Hovedmål 1.3 Guovdageaidnu er et trygt og aldersvennlig samfunn

Dette skal kommunen gjøre	Alle kan bidra ved å:
---------------------------	-----------------------

• Tilrettelegge for arenaer med generasjonsmøter med kulturformidling og tradisjonsbevaring. • Samhandle med frivillige for å få til gode sosiale og kulturelle aktiviteter for eldre • Videreutvikle forsvarlige helsetjenester med mål om å øke mestring og livskvalitet og forebygge funksjonsfall • Tilrettelegge for en eldreomsorg der alle bor hjemme så lenge de kan • Gjøre regelmessige forebyggende hjemmebesøk og sørge for at eldre blir sett og får den hjelpa de trenger når de trenger den • Legge til rette for at våre eldre innbyggere kan ta i bruk digitale verktøy og velferdstjenester • Gjennom samarbeid med spesialisthelsetjenesten utvikle en omfattende helsetjeneste lokalt uten at folk av hver minste grunn må reise andre steder for undersøkelse eller behandling	• Ta grep for å tilpasse eget hjem • legge til rette for at eldre kan bruke kompetansen og ressursene sine i samfunnet • Stimulere til sosial deltakelse og inkludering
---	---

Hovedmål 1.4 Guovdageaidnu er et samisk samfunn, hvor samisk språk, kultur og levemåte er bærebjelken.

Dette skal kommunen gjøre	Alle kan bidra ved å:
• La samisk språk, kultur og levemåte være bærebjelke i all forvaltning og i tjenestetilbudet	• Lære seg det samiske språket • Bruke samisk aktivt i ulike arenaer

• Styrke og øke antall samiskspråklige ved å gi alle muligheten til å lære seg det samiske språket. • styrke samarbeidet med språk- og kultur miljøer, utdanningsinstitusjoner og lokale foreninger når det gjelder samisk språk og kultur • Tilrettelegge for ivaretagelse av samisk tradisjonskunnskap • Bidra til videreføring av tradisjonell kunnskap gjennom skolene, barnehagene og kulturskolen	• Bry seg om samisk kultur og ivareta språket • Synliggjøre samisk språk og kultur • Samarbeide om samiskspråklige tiltak som styrker bruken og synligheten av samisk språk. • Opprettholde samisk tradisjonskunnskap ved aktivt bruk og dele kunnskapen
--	---

Satsningsområde 2:

Birgejupmi buolvvas bulvii - Birgejupmi gjennom generasjoner

Samfunnsmålet for dette satsningsområdet er:

Guovdageaidnu ávkkástallá ja hálddaša luondduválljodagaid ja birrasa guoddevaččat boahttevaš buolvvaide

Guovdageaidnu forvalter naturressursene og miljøet for framtidige generasjoner gjennom bærekraftig bruk.

Samfunnsmålet handler om å forvalte våre natur- og miljøressurser slik at vi tilrettelegger for dagens behov uten å ødelegge for framtidige generasjoners behov. Vår bruk av naturen er tilpasset våre omgivelser, og baserer seg på å forvalte ressursene gjennom bærekraftig bruk.

I formuleringen av satsningsområdet brukes det samiske begrepet Birgejupmi på begge språk. Birgejupmi handler om det å klare seg, berges og mestre. Det er viktig verdi og livsfilosofi i det samiske samfunnet. I forhold til naturressursene handler Birgejupmi om en bærekraftig høsting av naturressursene uten at det forringes for fremtidens generasjoner.

Guovdageainnu suohkan er Norges største kommune i areal, og våre områder er viktige for å ivareta det materielle grunnlaget for samisk kultur. Vi skal forvalte arealer, verdier og ressurser ut fra en samisk naturforståelse, og i et bærekraftig og langsiktig perspektiv.

I dette satsningsområdet adresseres også vår tids klimautfordringer. FN's klimapanel slår fast at klimaendringene har kommet og at bevisene for dette er uomtvistelige.

Klimaendringer fører til ødeleggelser for mennesker og natur. Virkningene av disse endringene er mer omfattende enn tidligere antatt, og konsekvensene har vi ennå ikke sett omfanget av. Guovdageaidnu må, som resten av landet og verden for øvrig, være forberedt på klimaendringer og være rustet til å håndtere dem.

Satsningsområdet har disse hovedmålene:

1. Guovdageaidnu tar vare på naturmangfoldet og grunnlaget for samisk kultur og levemåte
2. Guovdageaidnu er et klima- og miljøvennlig samfunn
3. Guovdageaidnu har bærekraftige naturbaserte næringer og utmarksbruk

Hovedmål 2.1 Guovdageaidnu tar vare på naturmangfoldet og grunnlaget for samisk kultur og levemåte

Dette skal kommunen gjøre	Alle kan bidra ved å:
• Forvalte naturområdene på en tradisjonell måte gjennom et tydelig planverk og en god oppfølging • Ta hensyn til og tilrettelegge naturområder for rekreasjon og friluftsliv • Vektlegge kunnskapsbasert ivaretagelse av biologisk mangfold i arealplanleggingen	• Opptre varsomt i naturen • Være en arealnøytral bruker • Forvalte fellesarealer på en bærekraftig måte • Ta vare på egen tomt • Fremme naturmangfold i reiseliv

• Ha næringsarealer som både ivaretar næringslivets behov og natur- og klimahensyn • Bidra til økt forståelse for den samiske naturbruken i majoritetssamfunnet og blant andre myndigheter • Arbeide opp mot sentrale myndigheter for at lovverk er bedre tilpasset samisk naturbruk • Arbeide for å beskytte viktige beiteområder for reindrift mot inngrep. • Legge til rette for at konsultasjoner blir gjennomført i saker hvor samiske interesser blir berørte. Det gjelder alt fra reindriftnæringen, samisk utmarksbruk og andre i det samiske samfunnet i Kautokeino som blir berørte av for eksempel inngrep eller andre utbygginger.	
--	--

Hovedmål 2.2. Guovdageaidnu er et klima- og miljøvennlig samfunn

Dette skal kommunen gjøre	Alle kan bidra ved å:
• Redusere klimaavtrykket i planperioden, blant annet gjennom å fremme energieffektivisering i bygg og redusere transportutslipp • Ha en arealpolitikk som reduserer klimagassutslipp, opprettholder klimagassopptak og fremmer miljøvennlig adferd	• Innbyggere og bedrifter kan velge produkter med tydelig klima- og miljøprofil • Gjenbruke framfor å kjøpe nytt • Tilegne seg mer kunnskap om miljøvennlig tiltak man selv kan gjøre

• Være en pådriver for miljøvennlig forbruk og sirkulær økonomi • Øke beredskapen og styrke kompetansen for håndteringen av klimaendringenes konsekvenser • Tilpasse oss klimaendringer og ytre påvirkning gjennom god planlegging, kartlegging og tiltak • Sikre tilstrekkelig og trygt drikkevann for alle i Guovdageaidnu	• Etterspørre miljøvennlige produkter og tjenester, både fra kommunen og andre • Bedrifter kan miljøsertifisere seg • Kildesortere avfall • Effektivisere energibruken • Gå, sykle og bruke kollektivtransport oftere
---	---

Hovedmål 2.3 Guovdageaidnu har bærekraftige naturbaserte næringer, reindrift og meahcásteapmi

Dette skal kommunen gjøre	Alle kan bidra ved å:
• Bidra til å sikre naturgrunnlaget for framtida for samiske tradisjonelle næringer og kulturutøvelse som reindrift og meahcásteapmi, der kommunen vurderer en egen arealdelplan for reindrift og meahcásteapmi • Legge til rette for næringsutvikling og økt verdiskaping basert på lokale fornybare naturressurser • Arbeide for gode rammebetingelser for bærekraftig reindrift • Bidra til å opprettholde landbruket i kommunen og til at flere rekrutteres inn i næringen • Tilrettelegge for at landbruket har tilgjengelige arealer	• Kjøpe lokalprodusert mat • Utøve bærekraftig meahcásteapmi • Øke egen kunnskap om hvordan utnytte lokale naturressurser på en bærekraftig måte

• Sikre rettslig anerkjennelse av lokal forvaltning av naturressursene og økt lokal medbestemmelse i statlig og regional forvaltning av naturressurser • Bidra til at det finnes bærekraftig matproduksjon gjennom utnyttelse av lokale fornybare naturressurser • Bidra gjennom barnehagene og skolene til at den oppvoksende generasjon har kunnskap om bærekraftig utnyttelse av lokale ressurser • Sikre lokalbefolkningens rett til å sette opp gammer, for ivaretagelse og utøvelse av meahcásteapmi.	
--	--

Satsningsområde 3:

Nanu vuodđu boahhteáigái – Utviklingskraft for framtida

Samfunnsmålet for dette satsningsområdet er:

Guovdageaidnu lea geasuheaddji sámi ja eamiálbmotservodat mii ovdána

Guovdageaidnu er et attraktivt samisk- og urfolkssamfunn i utvikling

Samfunnsmålet fokuserer på å fremme næringsutvikling, verdiskaping og innovasjon i Guovdageaidnu. Vi vil sikre at kommunen har et attraktivt næringsliv gjennom gode rammebetingelser, infrastruktur og kompetanseutvikling både blant innbyggere og i kommuneorganisasjonen. Kommunen må også sikre gode rammebetingelser for næringslivet gjennom planlegging og gode kommunale tjenester og saksbehandling.

Næringsutvikling basert på lokale ressurser har stort potensial i Guovdageaidnu. Dette gjelder både naturressurser og ressurser knyttet til samisk kultur og historie. Potensialet for verdiskaping, sysselsetting, nyskaping og innovasjon med utgangspunkt i kunst- og kulturinstitusjoner er stort. Dette inkluderer også mulighetene innenfor den samiske kulturarven, profesjonell kunst og kreative næringer. Denne utviklingen er avgjørende for å gjøre Guovdageaidnu til en attraktiv bo- og arbeidsregion, sammen med det fortrinn Guovdageaidnu har gjennom å være et levende samisk samfunn.

Gjennom samarbeid mellom samfunnsaktører vil vi skape et samfunn som ivaretar innbyggernes behov og legger til rette for utvikling. Guovdageainnu suohkan skal legge til rette for en infrastruktur som dekker fremtidens behov. Dette inkluderer å bygge ut digital infrastruktur på nivå med byer og større tettsteder, slik at innbyggere og næringsliv kan utvikle seg uten hindringer.

Vi skal være en bo- og arbeidskommune hvor det er enkelt å ta kloke klima- og miljøvalg. Det skal være mulig å velge å gå, sykle og bruke kollektivløsninger for alle, uansett helse og alder. For å få til dette må det blant annet bygges gang- og sykkelveier, og utvikles et bedre kollektivtilbud.

For folk i Kautokeino er motorisert ferdsel i utmarka viktig. Derfor vil kommunen planlegge og søke om tilskudd til utbedring av sommerløyper der folk på grunn av ødelagte løyper må unngå veiene, på den måten blir det ytterligere ødeleggelser. Kommunen vil også i alle bygge- og infrastrukturplaner ta hensyn til márkanbefolkningens behov og ønske om skuterkjøring fra egen bolig når de skal til fjells.

1. Guovdageaidnu er en næringsvennlig kommune
2. Guovdageaidnu er et attraktivt sted å bo, med infrastruktur som dekker samfunnets behov for utvikling og trivsel
3. Guovdageaidnu er et bærekraftig og kompetent samisk samfunn.

Hovedmål 3.1 Guovdageaidnu er en næringsvennlig kommune og en attraktiv reiselivsdestinasjon

Dette skal kommunen gjøre	Alle kan bidra ved å:
Være en aktiv tilrettelegger og strategisk samarbeidspart for privat næringsliv, som ikke truer eksistensgrunnlaget for samiske næringer	- Samarbeide med kommunen om innovasjon og næringsutvikling - Bidra til bærekraftig verdiskaping

• Tilrettelegge for vekst i samisk reiseliv, kultur- og kreative næringer og småindustri innen naturbaserte ressurser og reindrift og andre næringer som ønsker å vokse gjennom digital innovasjon • Legge til rette for gründere, for flere nyetableringer og nye miljøvennlige næringer • Arbeide systematisk med omdømmebygging • Sikre gode utviklingsmuligheter for eksisterende næringsliv ved å utnytte mulighetene kommunen har innen regelverket for offentlige anskaffelser til å bruke lokalt næringsliv • Tilrettelegge for opprettholdelse av et bærekraftig reiseliv basert på de unike natur- og kulturverdiene vi har i Guovdageaidnu, og bidra til å opprettholde merket som bærekraftig reisemål • Bygge reiseliv som helårig virksomhet og med en ærlig presentasjon av samisk kultur og liv med utgangspunkt i Guovdageaidnus særpreg	• Være en støttespiller for lokalt næringsliv, ved blant annet å handle lokalt og bruke kulturtilbudene
--	---

Hovedmål 3.2 Guovdageaidnu er et attraktivt sted å bo, med infrastruktur som dekker samfunnets behov for utvikling og trivsel

Dette skal kommunen gjøre	Alle kan bidra ved å:
• Legge til rette for bærekraftig bosetning som ivaretar lokal identitet, samisk kultur og naturressurser, samtidig som det	• Framsnakke Guovdageaidnusamfunnet

sikres tilgang til nødvendige tjenester og infrastruktur • Gjennom fysisk utforming berede grunnen for god folkehelse i befolkningen • Tilrettelegge tomter for bolig- og næringsbygging i Guovdageaidnu márkan og Máze • Samarbeide for å sikre en levedyktig bosetning i Máze • Vektlegge en visuell samisk identitet i arealdisponering, arkitektur og skilting • Ta vare på og vedlikeholde kommunens bygg • Ha samfunnssikkerhet og beredskap som et gjennomgående tema i all aktivitet • Arbeide for utbygging av digital infrastruktur av god kvalitet i hele Guovdageaidnu • Hensynta trafikkssikkerhet i all kommunal planlegging • Tilrettelegge for tilfredsstillende veier, gang- og sykkeltraseer som bidrar til en økt andel syklende og gående • Påvirke for bedring av kollektivtilbudet for å sikre et tilbud som dekker Guovdageaidnusamfunnets behov.	• Engasjere seg i bygdelag for være med på å bidra til levende bygder med gode bokvaliteter • Næringslivet kan samarbeide med aktuelle parter om utviklingen av varierte boliger og bomiljø • Bruke tilbud og møteplasser i nærmiljøet • Bidra til vedlikehold og orden i eget bomiljø • Vise aktsomhet og opptre hensynsfullt i trafikken. • Gå og sykle når det er mulig
--	---

• Etablere skuterløyper slik at folk kan kjøre snøscooter til serviceinstitusjoner og skoler og lovlig kjøre snøscooter fra boplass til nærmeste skuterløype • Planlegge og søke om støtte til forbedring tradisjonelle sommerløyper der hvor de er blitt dårlige på grunn av at folk har måtte kjøre utenom løypene • Bidra til å etablere skuterløyper som gjør det mulig på lovlig måte kjøre til ulike institusjoner og tjenestetilbud i sentrum fra nærmeste skuterløype. Tradisjonelle ferdselsårer vedlikeholdes og forbedres, beitenæringer, natur, samfunnssikkerhet og meahcásteapmi skal hensyntas • Meahcásteapmi har stor betydning for innbyggere i Guovdageaidnu. Kommunen vil arbeide med en kommunal meahcástanplan som inkluderer plan for vedlikehold av ferdselsårer. Det kartlegges hvilke ferdselsårer som er tilgjengelig for å kunne utøve meahcásteapmi både sommer og vinter	
---	--

Hovedmål 3.3 Guovdageaidnu er et samhandlende og kompetent samfunn

Dette skal kommunen gjøre	Alle kan bidra ved å:
• Utvikle Guovdageaidnusamfunnet i samarbeid med forskings- og utviklingsmiljøet, academia, arbeidslivet, lokalsamfunnet og offentlig sektor	• Delta aktivt i samfunnsdebatten • Bidra til et trygt debattklima • Delta i utviklingen av framtidige tjenester

• Ha framtidsrettede skoler som styrker og utvikler elevenes faglige kompetanse og fremmer læringsglede og motivasjon • Gjøre innbyggerinvolvering til en integrert del av plansystemet og tjenesteutviklingen • Arbeide systematisk med åpenhet, medvirkning og innsiktsarbeid • Ha et faglig og økonomisk forsvarlig tjenestetilbud • Kommunisere tydelig om kommunens tjenestetilbud og avklare innbyggernes forventninger til disse • Arbeide systematisk med å rekruttere og beholde fagpersonell og sikre nødvendig kompetanse i tjenestene • Ha en kultur der medarbeidere og ledere arbeider aktivt med innovasjon og omstilling for å møte fremtidens behov • Være en åpen og inkluderende kommuneorganisasjon • Satse på interkommunalt samarbeid der dette gir bærekraftige gevinster. • Legge til rette for økt samhandling og samarbeid mellom kommunen, offentlige- og private institusjoner for å styrke kompetansetilbud til kommunens innbyggere	• Både næringslivet, organisasjoner og frivillige grupper kan samarbeide med kommunen om å løse oppgaver som tidligere har vært tjenestebaserte, men som ikke trenger å være det • Ta utdanning i samisk språk, og annen utdanning som kan være nyttig for vårt samiske samfunn, og bidra til å bedre våre tjenester og tilbud, som for eksempel lærerutdanning, sykepleierutdanning, ingeniørutdanning og annet
--	---

4. Arealstrategi

Guovdageaidnu er den største samiske kommunen i Sápmi, vår kommune er etablert på urfolks landområder og våre beslutninger knyttet til arealplanlegging og bruk skal sikre urfolks rettigheter, det materielle naturgrunnlaget for tradisjonelle samiske næringer, samisk utmarksbruk og kombinasjonsnæringer og styrking av samisk språk og levesett for kommende generasjoner.

Arealstrategien er bindeleddet som skal sikre at mål og strategier i samfunnsdelen henger sammen med kommunens arealplaner. Det er kommuneplanens arealdel som styrer arealbruken i Guovdageaidnu med juridisk bindende virkning. Arealstrategien skal legges til grunn ved neste rullering av kommuneplanens arealdel.

Gode planprosesser i arealplanleggingen er avgjørende for å sikre helhetlige og bærekraftige løsninger som ivaretar både lokalsamfunnets behov og miljøhensyn. Slike prosesser legger til rette for medvirkning fra innbyggere, næringsliv og andre interessenter, og de gir grunnlag for langsiktige og forutsigbare beslutninger.

Kommunen ser seg nødt til å dispensere fra nasjonalt lovverk som ikke er tilrettelagt for samisk samfunnsliv og naturbruk, det er uheldig at nasjonal areallovgivning ikke hensyntar

samisk meahcásteapmi og samiske næringer. Det kan føre til fragmentert utvikling, manglende koordinering og økte konflikter mellom ulike interesser. For å oppnå ønsket utvikling og samtidig bevare kommunens natur- og kulturverdier er det viktig å prioritere en god og inkluderende planprosess.

Det er første gang Guovdageainnu suohkan har utarbeidet en arealstrategi, og i prosessen er det kommet mest innspill knyttet til meahcásteapmi, og vern av reindriftsarealer. Kommunen vil i denne omgang ha en arealstrategi som er overordnet, og som skal tydeliggjøre at Guovdageainnu suohkan gjennom sin arealforvaltning skal:

- overordnet skal Guovdageaidnus arealstrategi hensynta og sikre naturgrunnlaget for samisk kultur, næringer, meahcásteapmi og bidra til utvikling av vårt samiske lokalsamfunn, i tråd med Grl. 108 og innenfor menneskerettslige rammer
- ta vare på naturens økosystemer og jobbe for en inngrepsfri natur
- styrke Guovdageaidnu som en samisk kulturbærer og sikre naturgrunnlaget for samisk kultur
- sørge for klima- og miljøvennlig vekst og utvikling
- bidra til helsefremmende, inkluderende og trygge lokalsamfunn
- basere seg på åpne og inkluderende planprosesser som fremmer medvirkning og åpenhet

Arealstrategier:

1. Overordnet strategisk mål er å styrke Guovdageaidnu som en samisk kulturbærer og sikre naturgrunnlaget for samisk kultur
2. Kommunen sikrer et grundig kunnskapsgrunnlag for arbeidet med arealplanlegging og skal legge til grunn blant annet forskningsbasert urfolkskunnskap, tradisjonell samisk naturkunnskap og tradisjonell samisk naturforvaltning.
3. Samarbeid med kunnskapsmiljøer vektlegges i arealplanleggingen
4. Arealregnskap skal utarbeides før arbeidet med kommuneplanens arealdel starter opp
5. Det skal i utbyggingsprosjekter og planarbeid, der dette er mulig, fortettes langs eksisterende infrastruktur
6. Kommunale boligfelt planlegges nær kommunale tjenester
7. Vi vil prioritere god stedsutvikling i Guovdageainnu márkan og Máze, som tar hensyn til klimaendringer, universell utforming, estetikk, grøntområder, turløyper, møteplasser og lekeplasser
8. Hensynta trafikkssikkerhet og myke trafikanter i arealplanleggingen
9. Tilrettelegge for boligtomter og boliger av ulik størrelse
10. Fortettingspotensialet skal kartlegges og utnyttes før det blir lagt til rette for utbygging i nye områder. Ny utbygging bør skje i tilknytting til eksisterende byggeområder og infrastruktur

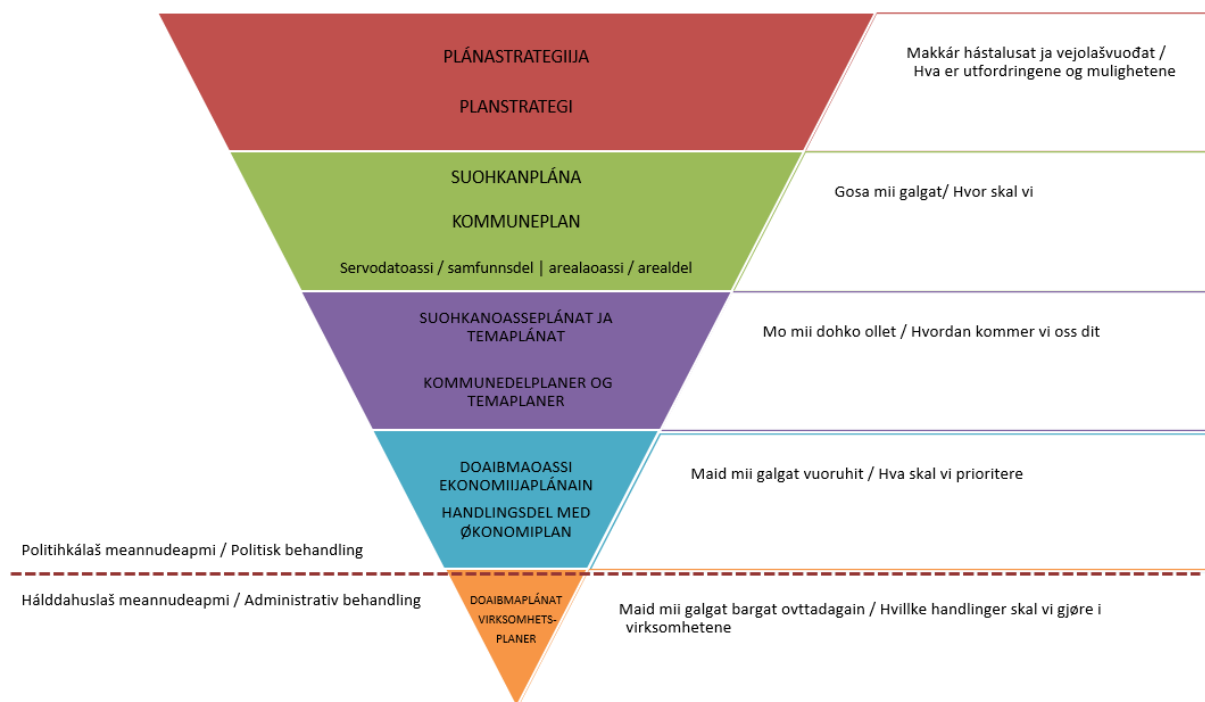
11. Ny utbygging må være tilpasset landskap og terreng, og det bør legges vekt på minimering av inngrep
12. Vi skal sikre sammenhengende naturområder med få eller ingen tekniske inngrep
13. Vi skal bidra til å sikre naturgrunnlaget for reindriftsnæringen og for meahcásteapmi
14. Sikre at alle utbyggingsplaner inkluderer grundige konsekvensutredninger i samarbeid med alle berørte
15. Sikre ivaretagelse av jordbruksarealer
16. Ny fritidsbebyggelse skal primært skje ved fortetting av eksisterende hytteområder. Det skal i utgangspunktet ikke legges til rette for fritidsbebyggelse i Máze gilli.
17. Tilrettelegge for fremtidsrettet næringsutvikling gjennom å vurdere og avsette nye områder for næring og industri i arealdelen
18. Avklare områder som kan brukes til reiselivsformål, og sikre at disse ikke kommer i konflikt med den lokale bruken
19. Gjennom planprosesser sikre god medvirkning og forankring av planene
20. Følge vedtatte arealplaner ved å innvilge minst mulig dispensasjoner
21. Arbeide for at det kan kjøres snøscooter fra boligfelt til løype
22. Arbeide for lokal forvaltning av løyper og ferdselsårer som ivaretar tradisjonelle bruksområder og meahcásteapmi
23. Arbeide for at tradisjonelle ferdselsårer vedlikeholdes og kan brukes
24. Arbeide for at den tradisjonelle gamlebruken skal kunne holdes i hevd

5. Oppfølging av kommuneplanen

Dette kapitlet beskriver hvordan kommunen skal jobbe for å følge opp kommuneplanens samfunnsdel, og de målene som er satt.

Planlegging handler om å gå fra kunnskap til handling. Kommunens plansystem skal være et verktøy for å gå fra mål til handling. Kommuneplanens samfunnsdel skal ligge til grunn for all planlegging og videre utviklingen av kommunen som organisasjon, og sikrer dermed at bærekraftsmålene blir innlemmet i kommunens plan- og styringssystem.

Sammenhengene i det kommunale plansystemet skal vektlegges i større grad enn tidligere. Det skal bli en tydeligere kobling mellom bærekraftsmålene, kommuneplanens samfunnsdel og arealdel, oppfølgende tema- og kommunedelplaner, den årlige rulleringen av handlings- og økonomiplanen, og sektorenes virksomhetsplaner

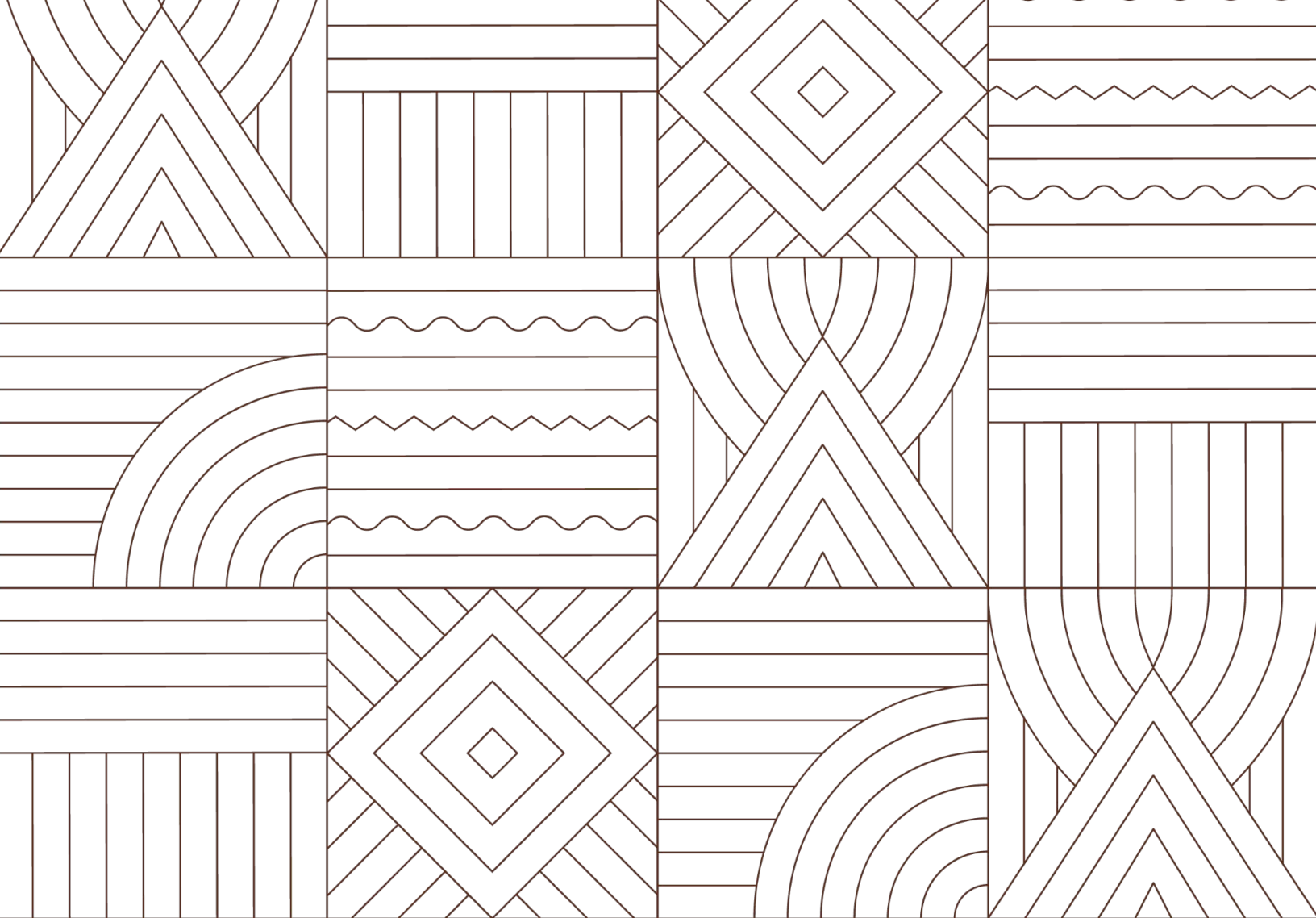

Alle nye planer og strategier skal vise til hvilke samfunns mål de skal bidra til å oppfylle. I Guovdageaidnu suohkan – Kautokeino kommune er handlings- og økonomiplanen kommuneplanens handlingsdel, med en fireårig økonomiplan og et årsbudsjett. Handlingsdelen beskriver hvordan kommuneplanen skal følges opp de fire neste årene, og revideres hvert år. Den gir grunnlag for kommunens prioritering av ressurser, planlegging og oppgaver, og konkretiserer tiltakene innenfor kommunens økonomiske rammer. Den skal vise hvordan samfunnsmålene med tilhørende mål og strategier følges opp gjennom økonomiske prioriteringer.

Kommunens planstrategier for de neste kommunestyreperiodene vil gå nærmere inn på hvordan samfunnsmålene skal følges opp og konkretiseres i temaplaner og kommunedelplaner. Planstrategien er et politisk verktøy for å prioritere hvilke planer kommunen skal utarbeide de kommende årene. Den tar også stilling til om kommuneplanen skal revideres helt eller delvis i løpet av kommunestyreperioden.

Planstrategien skal bidra til at det ikke lages flere planer enn nødvendig, og at de planene som blir foreslått bidrar til å styrke tverrfaglig samarbeid og innsats, med en tydelig kobling til kommunens handlings- og økonomiplan.

GUOVDAGEAIDNU – OFELAŠ SÁMIS
KAUTOKEINO – VEIVISEREN I SÁPMI